

THE GREEN NIGHT NOVEL FROM THE ASPECT OF FOLK BELIEFS AND WISDOM

Gülşen AKMERCAN *

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi

E-mail: gulsenakmercan@gmail.com

Copyright © 2019 Gülşen AKMERCAN. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Reşat Nuri Güntekin is a successful novelist who valued the customs and traditions of his people and thus had treated such cultural elements in his literary work. Güntekin stated that he got to know Anatolia as a child and that he had travelled several Anatolian towns after becoming a teacher. In this way he became acquainted with local problems and expressed that it was necessary to consciously focus on Anatolia. Reşat Nuri Güntekin has, to a large extent, focused on issues concerning society in his novels. Through his novel *The Green Night*, which can be labelled as the novel of ‘**post- reform Turkey**’, Güntekin has presented the reader with the importance given to madrasah education (religious education) in Anatolia within the Ottoman society and the struggle against religious fanatics through the eyes of a progressive teacher. Again with this novel Güntekin has widely used local elements and displayed the belief-based lifestyle predominant in society through the setting and characters he created. This article mainly focuses on the folk beliefs and wisdom in *The Green Night* by Güntekin which, unlike his other novels, was written with an ideological stance. The folk beliefs and wisdom which are present in the novel are described through the struggle between the dominant mentality based on religious view and the new mentality based on secular view.

Key Terms: Green night, folk culture, belief, folk wisdom, tradition.

HALK İNANÇ VE İNANIŞLARI YÖNÜYLE YEŞİL GECE ROMANI*

ÖZET

Reşat Nuri Güntekin, halkın gelenek ve göreneklerine çok değer veren, eserlerinde yerli unsurları işleyen başarılı bir romancıdır. Anadolu’yu çocuk yaşlarda tanıdığı ifade eden yazar, öğretmen olduktan sonra da Anadolu’nun çeşitli şehirlerini dolaşmıştır. Bu sayede ülke sorunlarını tanıma olanağı bulan yazar, Anadolu’ya bilinçli olarak eğilmek gerektiğini söylemiştir. Romanlarında daha çok toplumu ilgilendiren konular üzerinde duran Reşat Nuri, ‘**inkılap Türkiye’sinin romanı**’ diyebileceğimiz Yeşil Gece romanı ile Osmanlı toplumunda ‘Anadolu’da medrese öğrenimine verilen önem ve softalarla mücadele’ yenilikçi bir öğretmen gözünden okuyucuya sunmuştur. Bu romanında da yerli unsurları çokça kullanan yazar, oluşturduğu çevre ve şahıslar ile topluma hâkim olan inanç eksenli yaşamı göz önüne sermiştir. Bu makalede yazarın diğer romanlarından farklı olarak “ideolojik” bir tavırla yazmış olduğu Yeşil Gece romanındaki halk inanç ve inanışları ele alınmıştır. Romanda geçen halk inanç ve inanışlarının dini görüşe dayalı hâkim zihniyet ile laik görüşe dayalı yeni zihniyetin mücadelesi şeklinde anlatıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Gece, halk kültürü, inanç, inanış, gelenek

* Bu makale Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanan “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Unsurları” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Cumhuriyet devri Türk edebiyatı, diğer edebiyat türlerinde olduğu gibi roman türünde de zenginlik gösterir. Bu devirde yetişen büyük romancılardan biri de bilindiği gibi Reşat Nuri Güntekin'dir. O, Türk insanını, Türk toplumunu çeşitli yönleriyle ortaya koymuş başarılı bir yazardır. Nihad Sami Banarlı, yazarın bu yönüne vurgu yapmış ve Reşat Nuri'nin Türk romanında, boydan boya gezilmiş ve sevilmiş bir vatanın sayısız canlı çizgileriyle örülmüş bir "memleket edebiyatı" yapmaya muvaffak olduğunu söylemiştir(Yücebaş,1957:138).

Reşat Nuri, romanlarında bireyi yaşadığı toplumla birlikte ele almış; halkın töre ve adetlerini, geleneklerini, zihniyetlerini, sosyal dertlerini yaşatmıştır. Eserlerindeki kahramanlar halktan kopuk değildir. Aksine cana yakın ve halk tarafından da sevilen ideal kişilerdir. Bütün romanlarının konusunu yaşadığı zaman diliminden almış ve eserlerinde döneminin meselelerini işlemiştir. Kullandığı Türkçe halkın günlük konuşma dilidir. Bu yüzden de geniş kitleler tarafından çok okunmuştur. Aynı zamanda bir eğitimci olan yazarın bütün romanlarında ahlakçı bir endişe sezilir. Belki öğretmen olduğu için belki kendisini bu milletin geleceğinden sorumlu bir ülkü mimarı saydığı için hep bir iyileştirme, hoş görme, umut verme tasası içindedir (Kabaklı,2008;795).

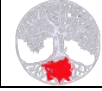
Yeşil Gece romanında görülen halk inanç ve inanışları unsurlarına değinmeden önce halk bilimi, inanç ve inanış kavramlarına bakılmalıdır.

Halk bilimi, doğumdan ölüme kadar insanın yaşantısında yer alan maddi ve manevi bütün kültür öğelerini bilimsel olarak derleyen, sınıflandıran, değerlendiren ve bunların sistematik bir açıklamasını yaparak halk kültürünün genel gelişme ve değişme kurallarını inceleyen, kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirleyip ortaya koyan, gerektiğinde elde ettiği sonuçları halkın yararına olacak biçimde düzenleyip halka aktaran ve birtakım uygulamalar öneren bir bilim dalıdır (MEB,2006:4). Boratav'a göre, halkbiliminin en önemli niteliği belli bir ülkede yaşayan "halk"a özgü kültür yaratmalarını, gelenekleri, ayrıntılarıyla ve derinliğine incelemeyi üzerine almış olmasıdır (Boratav,1969: 11).

Halkbiliminin ilgi alanlarından birisi de, toplumların inanç ve inanışlarıdır. İnanç, sözlükte "Tanrı'ya, bir dine inanma, akide, iman, itikat" şeklinde; inanış ise "İnanma işi, inanılan şey" şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.org,27.05.2017) . İnanç kavramını "kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi" şeklinde açıklayan Boratav, halkbiliminin, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilendiğini belirtmektedir. Halk biliminin konusu olarak inanışların bir niteliği din, ahlâk kurallarındaki kesinlik ve katılığa karşılık bunların yerden yere, topluluktan topluluğa değişik biçimler ve içerikler göstermeleridir (Boratav,2016: 13).

Eserlerinde halkın yaşayışını başarılı gözlemleri ile yansıtan Reşat Nuri, Yeşil Gece romanında Anadolu'da softalık, medrese hayatı, türbe vb. dini unsurların halkın gündelik hayatında nasıl yer ettiğini yenilikçi bir öğretmenin gözünden anlatmıştır. Buradan yola çıkarak hazırlanan bu makalede de Yeşil Gece romanında geçen halk inanç ve inanışları ele alınmıştır. Bu amaçla öncelikle söz konusu eser taranmıştır. Ardından tespit edilen unsurlar hakkında yapılan çalışmalar ışığında genel bilgiler verilmiş ve sonra da elde edilen bilgiler halk inanç ve inanışları yönünden değerlendirilmiştir. Çalışmada Yeşil Gece¹ romanından

¹ Güntekin, R. Nuri (2013), Yeşil Gece, İnkılâp Yay., İstanbul, (Çalışmadaki tüm alıntılar eserin bu baskısından alınmıştır).

yapılan alıntıların göndermeleri metin içerisinde, alıntının sayfa numarası verilerek gösterilmiştir.

YEŞİL GECE

Bir iddiaya göre Atatürk beğendiği bir romancı olan Reşat Nuri'ye “Bana yobazlığı eleştiren bir roman yaz” demiş. Yeşil Gece romanı bu direktiften doğmuştur. İlk baskısı 1928 yılında yapılan romanda ele alınan meseleler, fikirler ve onları temsil eden şahıslar, Cumhuriyetten sonra girilen inkılâp hareketleri ve onlara yön veren Atatürk prensipleriyle doğrudan ilgilidir. Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı, Hilafın lağvı, tekkelerin, medreselerin, türbe ve zaviyelerin, kapatılması, laiklik, kıyafet ve şapka inkılâbı, harf ve dil inkılâbı, tevhid-i tedrisat kanunu, kadın hakları gibi Türkiye Cumhuriyeti'ni yaratan, Türk cemiyetine yeni bir rejim zihniyet ve yaşama şekli getiren hareketler, romanda asli şahıs olan Ali Şahin'in mücadelesini yaptığı fikirler ve meselelerdir. Romanın esasını ve yapısını teşkil eden bu mücadele din ile müspet ilim, daha doğrusu dini görüşün hâkim olduğu eski zihniyet ile müspet ilim ve laik görüşe dayanan yeni zihniyet arasındaki çatışmadan doğar. Bu yönüyle Yeşil Gece tam inkılâp Türkiye'sinin romanıdır. (Emil,1984:313)

Romanda geçen zaman II. Abdülhamid döneminin son yılları, milli mütareke yılları ve Cumhuriyet'in kuruluş yıllarıdır. İstanbul'a tayini çıkmasına rağmen softalıkla mücadele etmek için kimsenin gitmek istemediği Sarıova kasabasına gönüllü olarak giden Ali Şahin, Cumhuriyet devrinin “ideal-inkılâpçı aydın tipi” olan yenilikçi bir öğretmendir. Bunu, Ali Şahin'in “*Evet, zavallı memleket, asırlardan beri yeşil bir gece içinde yaşıyordu. Halk, dünyayı hep bu karanlığın arasında görüyordu. Anadolu'da fikirlerin geri, insanların sefil kalması, işlerin fena gitmesi hep bu yüzdendi.*”(YG/43) ve “*Baban gerçi yeşil ordu düşmanı olarak yetişmeni istemezdi ama anan seni bugünler için doğurdu.*”(YG/65) gibi ifadelerinde görmek mümkündür. Bu aydın tipi, yapılan ve yapılacak olan inkılâpların habercisi gibidir. Reşat Nuri, Ali Şahin 'in gözünden medreseleri, türbeleri, çeşitli sosyal tabaka ve çevreleriyle dini taassubun bütün katılığıyla hâkim olduğu bir Anadolu kasabası olan Sarıova'yı anlatırken aynı zamanda bir döneme de ayna tutmuştur. Romanın içeriği göz önüne alındığında yazarın “din eksenli” tüm unsurlara -romanın yazılış amacına uygun olarak-eleştirel bir tutumla yaklaştığı görülmektedir. Birol Emil'in Yeşil Gece romanı ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeyi burada ifade etmek de faydalı olacaktır: “Bütün dinler, fakat bilhassa İslam dini sevgi, şefkat, iyilik ve merhamet temeline dayanır. Dinlerin en başta gelen varoluş sebebi budur. Reşat Nuri Güntekin de bu duyguların romancısıdır. Yalnız Yeşil Gece'dir ki, dini hedef alan kin ve nefret, ideolojik bir saplantı haline gelince bu derin beşeri duyguların nasıl çoraklaştığını bütün çarpıcılığı ve çarpıklığı ile gösterir. Bununla beraber sırf edebi eser olarak ele alınırsa romancının Yeşil Gece'de eriştiği sanatkârlık kudreti, sevgi kadar nefretin de sanatta yaratıcı bir güç ve ilham kaynağı olduğunu ortaya koyar.” (Emil,1984:371)Bu çalışmada halk kültürü unsurlarına eserlerinde sıkça yer veren Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece romanındaki halk inanç ve inanışları ele alınmıştır.

Romanda geçen inanç unsurları ve inanışlar şu başlıklar halinde toplanmıştır:

1.Ruhsal Kişiliklerle İlgili İnanışlar

1.1.Ermiş Kişi (Veli)

Pertev Naili Boratav “tabiatüstü güçleri olan insanlar” olarak tanımladığı ve olağanüstü yaratıklardan tamamıyla farklı insan-kişilerin iki bölümde kümelendiğini söyler: “1) Büyük kutsal kitaplarda yaptıkları anlatılan peygamberlerle, tabiat dışı, olumlu veya olumsuz güçleri belirtilen başkaca kişiler, 2) Yazılı tarih ve menkıbe kaynaklarında anılmış olsun olmasın, gerçekte yaşamış olsun olmasın, kendilerine tarihlik bir değer verilen ve “ermiş” diye tanınan

kişiler. İkinci bölükteki kişilerin birçoğunun yaşamış olduğunu, birçoğunun Kum Baba, Buğday Dede vb. şekilde adlandırıldığını, kimilerine ise sadece “Yatır”, “Dede” dendiğini belirtmiştir. Bu kişilerin önemli niteliklerinden birinin Anadolu toprağında yatmış olmaları olduğunu belirten Boratav, ermiş kişilerin gösterdiği kerametleri otuz beş tipte toplamıştır. Bu kerametlerden bazıları şunlardır: 1) Kâfirlerin hakkından gelebilme, 2) Olağanüstü uyarılarla dinsizlere, kendi kerametlerine inanmayanlara, saygısızlara, iddiacılara, suçlulara hadlerini bildirme; onları yaptıklarından utandırıp yola getirme; inançsızlıkta direnenleri cezalandırma, 3) Bir kişiyi ya da topluluğu tehlikeli bir durumdan, bir afetten kurtarma, 4) Öldükten sonra düşte ya da uyanık hallerinde yaşayanlara görünebilme, bu yoldan onlara buyruğunu bildirme...” (Boratav,2016:50-55)

Yeşil Gece’de dine ait her olguya sıkı sıkıya bağlı olan Sarıova halkının manevi gücü olduğuna inandığı Kelami Baba türbesine de aşırı bir bağlılık içinde olduğu belirtilir. Türbede yattığı kabul edilen Kelami Baba’nın manevi gücü ile Sarıova kasabasını koruduğu düşünülmektedir:

“**Kelami Baba** artık Sarıova’dan elini eteğini çekmiş, kasabayı yetim bırakmıştı. **Bakalım artık memleketi kim koruyacaktı?**” (YG/162)

Kelami Baba’nın türbesi çıkan bir yangında küle döner. Ali Şahin’in “**tüyer ürperten bir olay**”(YG/159)diyerek anlattığı bu olay, türbenin Sarıova halkı için ne demek olduğunu şöyle gösterir:

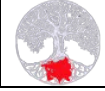
“Bu yangın, **Sarıova’nın büyük bir felakete uğrayacağına** işaretledi. Kasabada günden güne artan dinsizlik ve ahlaksızlık karşısında **Kelami Baba, artık gazaba gelmişti**. Belki daha sabah olmadan yangının aksiyle kızılılaşan bulutlardan bir yıldırım yağmuru başlayacak yahut bir zelzele şu dağları kasabanın üstüne yıkacaktı. Gecelik entarileriyle sokağa fırlayan ahali, karanlıkta, dalgalı insan dereleri halinde kol kol bu türbeye doğru akıyordu... Türbesi yanan evliya ile yanmak istiyormuş gibi ileri atılan coşkunları polisler, jandarmalar süngü ile dipçik ile geri püskürtmeye mecbur oluyorlardı. Sabaha doğru yangın söndü. **Ahali, babasını, hamilerini kaybetmiş öksüz kabileleri gibi** ağlaya, inleye yerlerine döndüler.” (YG/161)

“Yangın, Kelami Baba’nın kemikleriyle beraber bütün bu mübarek eşyayı da silip süpürmüştü. **Hocalardan bir kısmının fikrinde**, Sarıova ahalsinin ahlaksızlıkları yalnız Kelami Baba’yı değil, türbede metrukâtı bulunan **bütün peygamberleri ve evliyayı** kızdırmıştı. Onun için bu yangın yalnız türbe sahibinin arzusuyla değil, bütün evliyaların ittifakıyla kararlaştırmıştı.” (YG/161)

“**Babanın, yangın gecesi, Örfi Dede’yi rüyasında ziyaret ettiğine dair de bir rivayet çıkmıştı**. Ayağında demir çarıkla, elinde bir asa, sırtında kocaman bir torba varmış. Türbedeki evliya eşkıyaları ile halifelerin hediyelerini herhalde bu torbaya doldurmuş olacaktı. Baba; Örfi Dede’ye veda ederken : “Yandım, artık duramıyorum... **Bu kasabayı çeşit çeşit belalar ve musibetlerden koruması için Allah’a yalvarmaya yüzüm kalmadı!** ” diye bar bar bağırmış.” (YG/162)

Romanda halkın türbeye verdiği değeri, Kelami Baba türbesi içinde yer alan eşyalardan da görmek mümkündür:

“Sonra türbede Osmanlı halifeleri tarafından hediye edilmiş **bazı kıymetli eşyalar** da vardı. **Kanuni Sultan Süleyman** tarafından sanduka içinde gönderilmiş bir **sırma ipek örtü, II. Selim’in Mısır’dan** getirdiği çok sanatlı bir fener, yine başka padişahlar tarafından Kelami Baba’ya hediye edilmiş **sedefli rahleler, halılar, gayet güzel yazılmış ve yaldızlanmış kitaplar, hatta beş on parça mücevherler...**”(YG/161)

Şahin Hoca'nın "nereden çıktığı belli olamayan bir şayia" diye nitelediği ve yeni mektep inşasında karşısına büyük bir engel olarak çıkan bir başka "**himmeti hazır, nazır evliyadan büyük zat**" da Sarıova halkı için büyük bir önem arz etmektedir:

"Ortada nereden çıktığı belli olamayan bir şayia dolaşmaya başladı. **Güya medresede himmeti hazır, nazır olsun, evliyadan büyük bir zat yatıyormuş...** Softalar bir zamandan beri sabahlara kadar derinden derine tekbir ve ilahi sesleri işitiyorlar, karanlık taşlıklarda yeşil nurların parlamayı söndüğünü görüyorlarmış... **Veliyullah** bir haftadan beri her gece Örfi Dede'nin rüyasına giriyor, "Kemiklerimi napak ayaklara çığnetmeyin. Kasabayı başınıza yıkar, yuvalarını tarumar ederim" diye bar bar bağırıyormuş. Hem himmeti hazır, nazır olsun sade Örfi Dede'ye değil, daha başka kimselere de görünüyormuş." (YG/80)

Yeni yapılacak mektep binası için ayrılan arazinin bir köşesindeki eski medresede yattığı düşünülen bu evliya zattan dolayı Sarıova halkı, medreseyi yıktırmak istemez ve bu uğurda şehit olmayı göze alır:

"Hükümete karşı boynumuz kıldan ince. Medreseyi yıktırın... Biz buradan çıkmayız. Enkaz altında parçalanıp **şehit olmak, huzur-u ilahiye alınımızın kanıyla çıkmak isteriz**, diye direniyorlardı." (YG/81)

"İhtiyar adam mutasarrıfın yanında mütemadiyen mırıl mırıl evrad okuyor, **veliyullahın mübarek kemiklerini çığnetmemek için şerbet-i şahadeti içmeye aht ve peyman eden** medreselilere karşı hakikaten silah çekmek mukadderse bu anda ruhunu kabzetmesini Allah'tan niyaz ediyordu." (YG/85)

"Beni mazur görünüz... Maneviyatımın kuvvetli olduğu malumunuzdur... İcap ederse bir başıma bir tabura meydan okumakta tereddüt etmem. Ancak **evliya kuvvetinden** korkarım." (YG/81)

Harap medresenin yıkımı esnasında yıkıcılardan biri karşısında bir "**pir-i fani**" görür ve bayılır. Bu olay, Şahin Hoca'nın gözünden şöyle anlatılır:

"Yıkıcıların en önünde iri boylu yeşil mintanlı bir sakallı vardı. Bu adam her nedense işe başlamak, ilk kazmayı vuran kendisi olmak için telaş ediyordu. Koşar bir süratle medresenin pencerelerinden birisine doğru ilerledi, kazmasını kaldırdı. Fakat indireceği vakit dik bir sesle, "Aman Allah..." diye bağırdı ve düşüp bayıldı. Yıkıcılar kazmalarını küreklerini fırlatıyorlar, bağırarak, tövbe istiğfar ederek etrafa kaçıyorlardı... Bir dakika sonra meydanlığı dolduran ahali, pencerelerdeki kadınlar, gözleri dehşetten büyümüş, tüyleri diken diken olmuş, vakayı birbirlerine anlatıyorlardı. Beş on kuruş hatırı için bir **veliyullah** türbesini yıkmayı göze alan bu adam, tam kazmasını indireceği vakit karşısında **nurani yüzlü, yeşil sarıklı pir-i faniyi görmüş, bir elinde yeşil bayrak, bir elinde bir kocaman asa tutan bu ihtiyar**; amele beddua etmiş ve sopasını başına indirerek bayılmış." (YG/85-86)

Yıkım esnasında amelenin görüp bayıldığı "**pir-i fani**" ye dair anlatılanlar halk arasında farklı şekillere bürünerek yayılır:

"Hamal kılıklı bir adam iki genç kur'a neferine anlatıyordu: Geçenlerde bir gece, sırtımda bir sandıklı medresenin önünden geçiyordum. Çok karanlıktı. Bastığım yeri göremiyordum. Birdenbire ayağım taşa çarptı. Yüzüstü yuvarlanıyordum. Sırtımdaki sandığın altında yamyassı olacaktım. **Birdenbire beyaz sakallı bir adam beni kolları arasına aldı**. Yalanım varsa güneşe kör bakayım." (YG/88)

Şahin Hoca bu yaşananları şöyle değerlendirir:

“Dede hikâyesi geceleri mezarlık civarından geçen yalnız yolcuların karşısında evvela minimini bir cüce şeklinde çıkan, sonra büyüye büyüye servilerin boyunu aşan gulyabaniler gibi inanılmaz bir süratle büyüyor, **korkunç bir masal** haline geliyordu.” (YG/88)

“Binanın muhafazasını **sopahı evliyelerine** terk eden softaların artık kimseden pervaları yoktu. Meydan açıklarında bayılıp “Aman Allah” diye danalar gibi böğürmeye razı olanlar kazmalarını alıp teşrif edebilirlerdi.” (YG/89)

Görüldüğü üzere Sarıova halkının evliya, baba vb. ruhsal kişiliklere ve onlar etrafında oluşan kerametlere taassup derecesinde bir bağlılığı vardır. Kendisi de eski bir softa olan Ali Şahin’e göre kasaba halkı, cehalet ve fakirlik nedeniyle medresenin ve din istismarcılarının elinde oyuncak haline gelmiş ve böyle bir karanlıkta kalmıştır. Sarıova’ya gelme amacını “Sokaklarda türbe kandillerini söndürteceğim. Belediye onların yerine fener yaktırmak mecburiyetinde kalacak.”(YG/14) şeklinde ifade eden Ali Şahin softaların isteklerine kolayca boyun eğen halkın bu durumunu düzeltmek için uğraşacaktır.

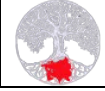
1.2.Türbeden Dilek Dileme

Müslüman Türk topluluklarında ve daha da genel olarak Türk dünyasında çeşitli unsurları ve yönleri ile türbe, adak ve ziyaret dindarlığı toplum kültürü ve “yaşanan din”in çok önemli bir veçhesini oluşturmakta; veli, eren, evliya, ermiş, abit, zahit, alim, sofı, seyit, gazi, mübarek, pir, dede, baba, abdal, şehit gibi adlarla anılan kimselerin yattıkları yerler olarak bilinen yadır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi adlarla anılan kutsal mekânlar, sahip oldukları manevî güç ve meziyetler sayesinde çok önemli birer çekim merkezi olarak kalmaya ve türlü dilek ve amaçlar ve belli usullerle ziyaretlere konu olmaya devam etmektedirler. (Günay,2003:7)

Halkın inancına bağlı bir gelenek olan “türbe ziyareti” ve “türbeden dilek dileme” toplumumuzda yüzyıllardır var olan bir adettir. Türbeler çevresindeki geleneksel uygulamalar; kısmetin açılmasını istemek, çocuk dilemek, yeni evlenen gençlerin evliliklerinin huzur içinde geçmesini istemek, iş bulmak, ev-araba sahibi olmak, hastalıklarına çare aramak gibi isteklerdir.

Sarıova halkı, kendini emanet ettiği, manevi gücü olduğuna inandığı Kelami Baba’dan dileklerde bulunmaktadır:

“...Sabaha doğru yangın toplarıyla uykusundan uyanan ahali ,’Kelami Baba’ türbesinin yanmakta olduğunu dehşetle görüyordu. Bu türbe, mezarlık yolu üstünde, kasabanın hemen her tarafından görülen yüksek bir tepede idi... **Kelami Baba’nın Sarıovalılar gözünde öyle bir ehemmiyeti vardı ki bulunduğu tarafa yataklarının ayakucunu çevirmezlerdi.** Halk bütün hacetlerini ondan isterler, her başı sıkılan ilk önce onun mukaddes örtüsüne yüzünü sürerdi. Hükümete ya da mahkemelere verilecek arzuhaller evvela ona götürülür, himmet ve yardımı rica edilirdi. Davalarını kazananlar, hapisneden çıkanlar, bir kazadan sağ kurtulanlar ellerinde mum desteleriyle ona koşarlardı... **Hâsılı, “Kelami Baba ”türbesi hükümet üstünde bir hükümetti. Himmeti hazır ve nazır olsun, koca bulamayan kızlardan, şifasız dertlere uğrayan hastalardan, kiracısız kalan evlere, müşterisi az dükkânlara kadar her işle uğraşırđı...** Sonra, kasabayı düşman şerrinden, zelzele, yangın, su baskını gibi bütün afetlerden koruyan da o idi... Biraz evvel uzaktan onun kandillerine karşı ellerini açıktan, kendilerini onun himayesine ısmarladıktan sonra uykuya dalanlar türbeyi ateş içinde görünce adeta çıldırdılar.” (YG/159)

Romanda halkın önem verdiği diğer mekânlardan olan ‘Tekke’lerden de ayrıntısına girilmeden bahsedilmektedir:

“Bu esnada bir akşam, Hafız Eyüp Efendi’nin kasaba civarındaki **Kadiri Tekkesi’ne** misafir gittiği görüldü. Şeyh Naki Efendi, Sarıova’nın en hatırı sayılır adamlarındandı. Tekkesinin etrafında geniş toprakları vardı.” (YG/74)

“Sesi gayet güzeldi. Doktorluğu kadar **tekkelerde** okuduğu kasidelerle de şöhret almıştı.” (YG/134)

Ali Şahin’in bu ifadelerinde de görüldüğü gibi Sarıova halkı için Kelami Baba’nın türbesi inandığı değerlerin temsilcisidir ve bu yüzden türbeden medet ummaktadırlar. Onlara göre kendilerini yöneten hükümet değil Kelâmi Babadır. Dolayısıyla Baba’nın türbesinin yanması kasaba halkını sarsmıştır.

1.3.Enbiya Kıssalarına Telmih

Kıssa, “İnsanların ibret almalarını ve hidayete ulaşmalarını sağlamak amacıyla çoğunlukla zaman ve mekândan soyutlanmış, geçmiş peygamberler ve kavimleri ile yahut geçmiş toplumlarla ilgili Kur'an-ı Kerim'de anlatılan olaylar”(Demir, 2003:73) şeklinde tarif edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in 1328 ayetinde üçü (Zü'l-karneyn, Lokman, Uzeyr) ihtilafli olmak üzere yirmi sekiz peygamberin kıssası anlatılmıştır. Türk kültüründe İslâm dininin kabulü ile “din-anlatı” etkileşimi hızlanmış ve peygamber kıssaları insanı bilinçlendirme ve olgunlaştırma amacıyla sürekli anlatılagelmiştir. Türk-İslam edebiyatının -divanlar başta olmak üzere, mesnevi, tarih, şehrengiz, hikâye, menakıb, münşeat gibi- hemen her türlü mahsulünde peygamber kıssalarından izler, mazmunlar, remizler, iktibaslar, telmih, imaj ve motifler bulmak mümkündür. (Karataş,2013:123)

Romanda türbedeki bazı eşyaların peygamberlere ait olduğu belirtilir. Bu şekilde “peygamber kıssalarına” telmih yapılmıştır:

“Kelami Baba” türbesi bir nevi **enbiya tarihi müzesiydi**. Orada kocaman bir kemik vardı ki, **Yunus Peygamber’i** yutan balığa, bir sopa vardı ki **Hazret-i Musa’ya** ait olduğu söylenirdi. Yine orada **Hazret-i Nuh’un** gemisinden kopmuş bir tahta parçasıyla **Eyüp Peygamber’in** fukaralığı zamanında üstüne yattığı kerevet görülüyordu” (YG/161)

Ayrıca, enbiyaya ait olduğu söylenen bu eşyalardan Sarıova halkının medet beklediği de şöyle ifade edilmiştir:

“Miskinlik, uyuz gibi hastalıklara tutulanlar bu **kerevetin** üstüne bir kere yattıkları gibi, **Allah’ın izniyle bir hafta içinde tertemiz olurdu.**” (YG/161)

Romanda “peygamberler ve İslam tarihinden kalma masal döküntüleri” (YG/20) şeklinde tarif edilen ve medresedeki hocalardan Hacı Fettah Efendi’nin talebelerine anlattığı hikâye, yüzyıllardır yazılı ve sözlü edebiyat ürünleriyle hafızalarda canlılığını koruyan tarihî olaylardan biri olan ‘Kerbela Olayı’dır. Kerbela’da Hz. Hüseyin’in şehit edilmesi Hz. Hacer ve Hz. İsmail ile bütünleştirilerek şöyle anlatılmaktadır:

“Mesela **Kerbela’da** sürüklenip gidenlerin başında, gözyaşından sırlıslık saçları, çıplak ayaklarına kadar inen siyah burgulu, uzun ve zayıf bir kadın-**Fatma Ana**-belirir; çocuğunu kucağına alarak gece vakti köye döner; kâh gökte, kâh toprakların altında ne dünyalar dolaşır; sonra önlerinde yalnız meşalesinin beyaz ışığı görünen bir meleğin kılavuzluğuyla bir kuyu başına varırlar. Burada bir başka kadın **İsmail Peygamber’in anası Hacer**, onları beklemektedir; vaktiyle İsmail’e su içiren avuçlarıyla **Hüseyin’in** dudaklarına da su dökmeye, onu canlandırmaya başlar...” (YG/20)

Romanda Hz. Musa'nın kıssası da şöyle geçmektedir:

“Allah'ı öldürmek için gökyüzüne ok atan **Nemrud'a** benzemişti.” (YG/34)

Sariova halkı Kelami Baba'nın türbesinde bulunan bazı eşyanın enbiyaya ait olduğunu düşünmektedir. Böylelikle halk nazarında türbenin değeri daha da bir artmaktadır. Ayrıca çıkan yangında bu eşyanın da yanması “...bu yangın yalnız türbe sahibinin arzusuyla değil, bütün evliyaların ittifakı ile kararlaşmıştı.”(YG/161)şeklinde yorumlanmakta; enbiyanın ve evliyanın Sariova üzerinde sürekli bir etkisinin olduğuna inanılmaktadır.

2.Ölüm İle İlgili İnanışlar

Sedat Veyis Örnek, ölüm ile ilgili şunları ifade etmektedir: Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde birçok inanma, adet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, adetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır: Ölüm Öncesi, Ölüm Sırası ve Ölüm Sonrası. (Örnek,2016:285)

Pertev Naili Boratav ölüm olayında yapılan uygulamalardan şöyle bahsetmektedir: Ölümünden hemen sonra yapılan işlemler zaman sırası ile şunlardır: Ölünün gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, yatağı değiştirilir, karnına bıçak (ya da makas, maşa, bakır, kayış...) konur, bulunduğu odanın pencereleri açılır, gece ise oda aydınlık tutulur, başucunda Kur'an okunur, yalnız bırakılmaz. Ölü elden geldiğince çabuk gömülmelidir; ancak ikindiden sonra ölenler ertesi güne kadar bekletilir. Gömülme hazırlıkları: Yıkama, kefene sarılma, musalla taşında cenaze namazının kılınması; genel olarak, tabutun üstünde ölünün cinsiyetini, kimi hallerde mesleğini belirten bir eşyası konur; genç yaşta ölenin tabutu süslenir: gelin teli, duvak... gibi (Boratav, 2016:222).

Bu uygulamalardan bazıları romanda şöyle geçmektedir:

Ölünün Çenesini Bağlama

“İhtiyar Hacı Fettah, öldüğü gece yatağının yanında bekleyenler arasında Şahin de vardı... **Çenesini bağlayan sarığının** içinde büsbütün ufalıp erimiş bir çehre, fakat gözleri buruşuk göz kapaklarının aralığından hala bakıyor...” (YG/21)

Cenazede Helallik Alma

“Cenaze kapıdan çıkarılmış, **cemaat** küçük hafızı iyi bildiğini söylemiş, **ona hakkını helal etmişti.**” (YG/111)

Cenazede Tekbir Getirme

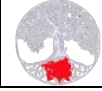
“Cenaze alayı köşeyi dönmüş, **tekbir sesleri** uzaklaşmaya başlamıştı.” (YG/112)

Tabut Süsleme

“Cenaze kapıdan çıkarılmış, cemaat küçük hafızı iyi bildiğini söylemiş, ona hakkını helal etmişti. **Sırma işlemeli ipek örtüler, kıymetli şallar, sarmalı bir sarık ile süslenen tabut** evden uzaklaşmaya başlayınca yukarı kat pencerelerden biri büyük bir şingirtü ile kırıldı, orta yaşlı bir kadın, sokaktaki heybetli tekbir gürültüsünü bastıran yırtıcı bir feryat ile haykırmaya başladı.” (YG/111)

Boratav, ölü gömüldükten sonra uygulanan başlıca töre ve törenleri de şöyle gruplandırmıştır: a) Başsağlığı dileme ziyaretleri, b) Ölüden kalan eşya ile ilgili işlemler, c) Belli günlerde Kur'an, mevlid okuma ve ölü aşı, d) Yas tutma ve yas kaldırma. (Boratav, 2016:226)

Bu uygulamalardan bazıları romanda şöyle geçmektedir:

Kırk Gecesi ve Devir Hatmi

“Hanımefendi kıymetli paşası toprağa düştüğü gece **devir hatmi** okutmak için konağına hafızlar çağtırmıştı.”(YG/26)

“Cenaze, kasabanın mezarlığına gömüldü. Gece, büyük camide **devir hatimleri** okundu. Hocalar, küçük hafızın **kırk lokmasında** tekrar birleşmek üzere evlerine dağıldılar.(YG/113)”

Başsağlığı Dileme ve Avutucu Sözler

“...Allah sekizde verdiğini dokuzda almaz. Üç gün sonra küçük hafız vefat etti. Mahallenin ve yerli zenginlerin yardımıyla bir muazzam cenaze alayı yapıldı. Kasabanın bütün uleması, eşrafı, büyük memurları ihtiyar imamın harap ve fakir evinin önünde toplandı. **Bu şeref, pek az ana babaya nasip olurdu.** İhtiyar imam, evinin karşısındaki viranenin duvarı dibine çömelip sessiz sedasız ağlayacağına secde-i Rahmana kapanmalı, ellerini göğe kaldırıp Cenab-ı Hakk’a hamd ve şükretmeliydi. **Küçük hafız bir cennet kuşuydu. Hıfzını dinlettiği gece bütün günahlarını affettirmiş, melekler sınıfına girmişti. Bu denî dünyanın measi ve seyyiatıyla tekrar kirlenmemesi için Cenab-ı Allah onu yanına çağırmişti. O cennet kuşunun arkasından ağlamak... İsyân ve günahların en büyüğüydü.** Küçük hafız, babasına, anasına, kardeşlerine cennet bağlarında köşkler hazırlamaya gitmişti. Onun şefaati sade anasına, babasına değil, şu mahallenin dar sokaklarını dolduran cemaat-i Müslimin umumuna şamil olacaktı. **Küçük hafız, bir şehit, ihtiyar imam şehit babasıydı. Evet, saadetin, şerefin bu mertebesini Allah kaçta kaç kuluna nasip ederdi?”** (YG/111)

İnsan yaşamının sona ermesi olan “ölüm” hadisesi ile ilgili toplumumuzda dine ve geleneklere ait birçok inanış mevcuttur. Yeşil Gece romanında bu inanışlar küçük bir çocuğun ölümü üzerine dile getirilmiştir. Burada halkın çocuğu ölmüş babaya verdiği teskinlere ve “şehit olma” ile ilgili inanışlarına Ali Şahin’in eleştirel bir gözle bakması dikkate değerdir.

3.Halk İnanç ve İnanışlarına Ait Bazı Uygulamalar

3.1.Cerre Çıkmak

Cer ve cerre çıkmak İslam Ansiklopedisi’nde şöyle tarif edilmektedir: Eskiden medrese talebelerinin üç aylarda dinî hizmetlerde bulunmak ve halkı aydınlatmak için kasaba ve köylere gitmelerini ifade eden bir tabir. Müderrisler ve yetmişmiş medrese talebeleri üç aylarda ve özellikle ramazan ayında şehir, kasaba ve köylere giderek camilerde vaaz verir, Kur’an okur ve diğer din hizmetleriyle halkı irşad ederler, soruları cevaplandırır ve çocukların yetişmesine yardımcı olurlardı. Buna karşılık halk da kendilerine bu şekilde faydalı olanlara maddî yardımlarda bulunur, genellikle fakir öğrenciler bir yıl zarfında halkın verdiği “cer akçesi” ve “zekât akçesi” ile geçinmek durumundaydılar.” (İpşirli, 1993:388,389)

Osmanlı klasik döneminden beri medreselerde uygulanıp Cumhuriyet devrinde kaldırılan “cerre çıkmak” geleneğinden Yeşil Gece romanında birçok yerde bahsedilmiştir:

“Fakir, darümuallimine girmeden evvel medrese tahsili gördüm. Ramazan aylarında **cerre çıkardım.**” (YG/12)

“O, ramazanlarda **cerre çıkmaz**, büyük camilerde mukabele okurdu.” (YG/25)

“Üç aylar geçince softalar heybelerini omuzlarlar, köylerde **cerre çıkarlardı.** Şahin de bugünleri sabırsızlıkla beklerdi. Sesi güzel değildi. Mukabele okuyamazdı. Fakat buna mukabil çok tatlı vaaz ederdi. Halâvetli bir natıkası vardı. Kasabadaki Fettah Efendi’den öğrendiği Peygamberler ve İslam tarihi fıkralarını açık bir Türkçe ile tatlı tatlı anlatır, köylüleri hoşnut ederdi. Bayram gelince köylülerde onu boş döndürmezler, kesesine üç beş meci diye, heybesine buğday, tarhana, mısır koyarlardı.” (YG/30)

“Şahin Hoca, üç aylar gelince omuzlarında heybeleriyle Anadolu yollarına dökülen **cer hocalarını** kimi beyaz, kimi yeşilbaşlı sürü sürü baykuşlara benzetiyordu.” (YG/43)

3.2.Çile Doldurmak

“Kırk” anlamındaki Farsça çihl kelimesinden gelen çile, nefsanî arzuların kurtularak ruh temizliğine ermek için girilen sıkı perhiz ve mahrumiyet dönemi anlamına gelen bir tasavvuf terimidir(Eraydın,1993:315).

Romanda Şahin Efendi'nin Somuncuoğlu medresesinde bir hücrede çile doldurduğundan bahsedilmektedir:

“Talebeliği zamanında altı yıl bu hücrede **çile doldurmuştu**. Onu Anadolu'dan getiren akrabası da odaya sokarken, “Sağ ayağınla gir oğul, nur-i hidayete burada kavuşacaksın” demişti. (YG/18)

3.3.Hafız Cemiyeti

Günümüzde de devam eden bir gelenek olan “hafızlık merasimi” Kuran-ı Kerim'i ezberleyip “hafız” ünvanını alan talebeler için hocaları tarafından yapılan bir tür kutlamadır. Ailenin maddi düzeyine göre yapılan bu törende talebeye bir miktar Kuran-ı Kerim okutulur ve gelen misafirlere çeşitli ikramlar yapılır. Hafız olan çocuğun ailesi için büyük bir iftihar vesilesi olan bu tören, romanda bir mahalle imamının büyük oğlu Remzi'nin hafız cemiyeti olarak anlatılır:

“Şahin Efendi'yi bir gece bir **hafız cemiyetine** davet etmişlerdi. Hıfzı dinlenecek bahtiyar çocuk, fakir ve yaşlı bir mahalle imamının büyük oğluydu. Emir Dede mektebinin eski talebelerindendi. Bir buçuk sene evvel onu mektepten alarak hıfzı çalıştırmaya başlamışlardı... **Hafız cemiyeti muazzam bir düğüne benzemişti**. Bütün mahalleli, ihtiyar imama yardım etmiş, kimi çocuğa yeni elbiseler yapmış, kimi davetliler için mükellef yemekler hazırlamıştı... İmamın evi küçük olduğu için **hafız cemiyeti** yerli zenginlerden birinin evinde yapılacaktı... Başında sırmalı bir sarıkla ortada dolaşan küçük hafız çok solgun görünüyordu.” (YG/109)

3.4.Yağmur Duası

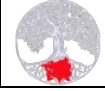
Pertev Naili Boratav yağmur duasını “Mevsimi gelip de düşmesi geciken yağmurları sağlamak ve böylece kuraklığı, kıtlığı önlemek için girilen işlemler” şeklinde açıklamaktadır. Yağmur dualarının ana çizgileri arasında küçük çocukların katılımıyla ilahiler okunmasını da sayan Boratav, yağmur duası esnasında en çok yapılan işlemlerin dua ve ilahilerle, taş okuma öğeleri olduğunu söyler(Boratav,2016:158,159).

Romanda Şahin Hoca'nın mektebinin gözden düşürülmesi için rakip mekteplerin uygulamaları arasında “yağmur duası” na çıkıldığı şöyle anlatılır:

“Emin Dede, her gün talebesinden kaybediyordu. Rakip mekteplere gün doğmuştu. Ahalinin gözüne girmek için türlü türlü nümayişler yapıyorlar, kimisinde mevlitler okunuyor, kimisi tantanalı alaylar yaparak talebesini **yağmur duasına çıkarıyordu**.” (YG/130)

3.5.Adakta Bulunmak

Adak (nezir) “dinen mükellef olmadığı halde, kişinin farz veya vâcip türünden bir ibadeti yapacağına dair Allah'a söz vermesi” şeklinde tarif edilmiştir. Adak, genellikle herhangi bir hususta Allah'ın yardımını temin gayesiyle başvuru olan dinî bir davranış olarak şu veya bu şekilde hemen hemen bütün dinlerde görülmektedir. (Özel,1998:338)

Romanda attan düşüp yaralanan kasabalı birinin adak adaması şöyle anlatılır:

“Buzcuzade amana düştü, **servetler adadı.**” (YG/139)

3.6.Sağ Ayakla Girme

Hız. Muhammed’in sünnetleri arasında yer alan “bir yere girerken sağ ayakla girme” tavsiyesi romanda Şahin Hoca’yı medreseye götüren bir akrabası tarafından dile getirilmiştir. Bu “sünnet” romanda da dile getirildiği gibi “uğur ve hayır getiren bir uygulama” olarak kabul edilmektedir.

Bu uygulama romanda şöyle geçmektedir:

“Onu Anadolu’dan getiren akrabası da odaya sokarken ‘**Sağ ayağınla gir oğul, nur-i hidayete kavuşacaksın**’ demişti.” (YG/18)

3.7.İstihareye Yatmak

Sözlükte "hayırlı olanı isteme" anlamına gelen istihare: terim olarak "bir iş veya davranışta Allah katında hayırlı olanı kılınan nafil bir namaz ve dua ile talep etme" manasında kullanılır(Öğüt,2001:333). Bir girişimin, bir işin nasıl sonuçlanacağını anlamak için bilinçli olarak rüyaya yatmaya “istihareye yatmak” denir. Belli bir saatten sonra istihareye yatmak için kılınan iki rekât namaz, edilen duadan sonra uykuya yatılır(Gürçay, 2017:49). Peygamber’in hadislerinde tavsiye ettiği istihare, uygulamada istihareye yatmak olarak görülmektedir.

İstihareye yatmak romanda şöyle geçmektedir:

“Bakayım ben de bir **istihareye yatayım**. Belki sana yardım ederim, dedi.” (YG/176)

3.8. Üfürükçülük

Anadolu’da halk hekimliğinde hastalıkların tedavisi amacıyla uygulama yapan hoca, şeyh, okuyucu-üfürükçü, ocaklı, izinli, orumçu gibi kişilere rastlanmaktadır. Genellikle erkek olan **okuyucu-üfürükçü** denilen kişiler halk arasındaki tedavilerini yalnız sihrsel esaslara göre yapmakta ve bilgilerini yazılı eski kitaplardan elde etmektedirler(Acıpayamlı,1969:4).

Romanda Şahin Efendi’nin kendisine ve fikirlerine ‘*tabii bir müttefik*’ olarak kabul ettiği Sarıova’daki ‘*üç beş fen adamı*’ndan biri olan Doktor Kani Bey, kendisinden istenen bir raporu vermeyince hakkında şunlar söylenmektedir:

“...Sonra ahalinin bir kısmı vardır ki daha **üfürükçü** ve doktor arasında mütereddittir, hali vakti yerinde ise hastasına doktorla beraber **bir de üfürükçü** getirir... Birinden fayda gelmezse birinden gelir gibilerinden... Bu Kani Bey ise kendinde hem **üfürükçülüğün** hem de doktorluğun haysiyetini cemetmiş bir adamdır. **Cahil ahali ilacından hayır gelmezse ruhaniyetinden, ruhaniyet para etmezse ilacından hayır geleceğine kanidir...** Onun için ona verilecek paraya günah değildir... Kalender tavırları da yalandır.”(YG/137)

3.9.Sarık Takmak ve Çarşaf Giymek

İnanç etkisindeki bir giyim kuşam tarzı olan “sarık” ve “çarşaf” Türk İslam kültüründe yer alan kılık kıyafetler arasında gösterilebilir. Şahin Hoca’nın bir *esaret sembolü* olarak gördüğü sarık ve kadınların giydiği çarşaf romanda birçok yerde geçmektedir:

“Şahin Efendi’nin bu ve buna benzer kurnazlıkları sayesinde **sarıklı** çocukların sayısı yarıya indi. Talebeden birinin daha **sarığı, cüppeyi** attığını gördükçe derin bir sevinç duyar, bir gün evvelki müfsit ve ihtiyar karikatürünün bir gün sonra, sarığı atar atmaz, kozasından çıkmış

kelebek gibi birdenbire hafifleşmesine, zeki ve sevimli bir çocuk haline gelmesine gizli gizli bayram ederdi.” (YG/103)

“Ahalinin yarından ziyadesi **sarıklıydı.**” (YG/55)

“Sokaklar gibi bu büyük sofrada da müthiş bir **sarıklı bolluğu** vardı.” (YG/56)

“Bir köşe başında karşısına eski **siyah çarşaf**lı bir kadın çıktı. Yüzünde kalın **bir peçe** vardı.” (YG/128)

“Yüzündeki **peçe** İstanbul hanımlarınıninki gibi ince idi.” (YG/146)

“Bir aralık susadığını söyledi, masanın üstündeki sürahidenden bardağa su koydu, içmek için **peçesini** kaldırdı, bir daha kapamadı.” (YG/147)

“Arkasında kalın bir **dokuma çarşaf** vardı, **yüzü kapalıydı.**” (YG/151)

Kutsal değerlerin toplumun çeşitli kültür unsurlarını yönlendirdiği ve her toplumun inanç ve inanışlarının etkisiyle birtakım gelenek, davranış ve yaşam şekli oluşturduğu malumdur. Yeşil Gece romanında İslamiyet inancına ait bazı uygulamalardan ve halkın yüzyıllardır edindiği birikim ile ortaya çıkan bazı geleneklerden söz edilmiştir. Romanda bu unsurların din istismarcıları tarafından kullanıldığı ve idealist öğretmen Ali Şahin’in Sarıova halkını bunlara karşı aydınlatmaya çalıştığı vurgulanmaktadır. Ayrıca dini unsurların günlük yaşamda nasıl tezahür ettiği de görülmektedir.

4.İnanç ve İnanışlara Dair Romandaki Diğer İfadeler

Reşat Nuri, Yeşil Gece romanında dini terminolojiye dair pek çok ifadeyi de kullanmıştır. Bunun yanında günlük yaşama yansıyan bazı davranışlar da romanda görülmektedir. Bu unsurlar şöyle tespit edilmiştir:

“**Cenab-ı Allah büyüktü.** Kör kurdun bile rızkından geçmezdi.” (YG/15)

“**Tecdit-i iman et habis... Kâfir oldun...** Bir daha böyle şeyleri aklından geçirme! diye bağırdı.” (YG/35)

“**Hurafelerle, İsrailiyat** ile mümkün mertebe mücadele edeceğim.” (YG/60)

“**Tekbirler alarak, ilahiler okuyarak** fırka merkezine gittiler.” (YG/73)

“Bu cevap, medreselileri büsbütün azdırdı. Müderris Zühtü Efendi, binanın balkonundan heybetli sesiyle müessir **bir hutbe iradetti.**” (YG/73)

“Yıkıcılar kazmalarını küreklerini fırlatıyorlar, bağırarak, **tövbe istiğfar** ederek etrafa kaçıyorlardı.” (YG/85)

“Bir el, **onun namahreme karşı açılan, dökülen saçlarını bir bez parçasıyla örtüyor,** ikinci bir el **Allah’a isyan eden** ağzını tıkayıp kapatıyor...” (YG/112)

“**Gayretullaha dokunacak** diye ağlamaya korkuyorum...” (YG/116)

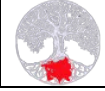
“İhtiyarlığında da **Allah için gaza etmeyi** vazife biliyordu.” (YG/121)

“İki eli kanda olsa **bir vakit namazını kaçırmazdı.**” (YG/134)

“Hele Yahudi ve Hristiyan doktorlar: Bize böyle şeyler sormayınız, **dininize ait işlere** karışmayız, diye cevap verdiler.” (YG/140)

“**İki elim yanıma gelecek. Vebal altında kalmaktan** korkarım.” (YG/193)

“**Ya gazi, ya şehit,** diye gülüyordu.” (YG/201)

“Bu idadi yanında **yedi kat zemzemle yıkanmış** gibi pak ve mutahhar olduğunu, pervasızca söylüyordu.” (YG/202)

“Sonra, **hudanekerde**, vaziyetteki vehamet artar, iş merkeze aksederse...” (YG/203)

“Sizden gayri kimse beni bu dertten halas edemez. Beni ikna ediniz. **Ruhun ebedi olduğunu bana ispat ediniz.**” (YG/38)

“**Hak bir, Muhammed O’nun Resulüdür**, der gidersin.” (YG/39)

“İnşallah iki sene sonra **hafız şerbetini** içersiniz.” (YG/117)

“...**Hicaz’a gitmiş, Beytullah’a yüz sürerek tövbe ve istiğfar etmişti.**” (YG/121)

“Gençliğinde hasis dünya hırları, orta yaşında memleketin ve halkın menfaati için kan dökmüştü. İhtiyarlığında da **Allah için gaza etmeyi vazife biliyordu.**” (YG/121)

“**Mevlit okumak** yahut şeriat mahkemelerinde, işlerine bakmak bahanesiyle birçok evlere girip çıkardı.” (YG/25)

“...son muharebenin bir nevi **Hilal-Salip muharebesi** olduğunu anladığını tekrar etti.” (YG/107)

“Sevinç, Şahin Efendi’ye saygıyı unutturmuştu. Artık kadının **yüzüne bakmaktan çekinmiyor**, gülüyor, **bir erkek arkadaşla konuşur gibi serbest ve laubali sözler söylüyordu.**” (YG/129)

SONUÇ

Yazarların yaşadıkları devrin siyasî, sosyal, kültürel ve dinî hayatından, zevklerinden etkilenmesi sonucunda oluşan edebi eserler, bir milletin ortak zevk ve sanat anlayışına, kültürel gelişimine ayna tutar. Eser ve sanatçı arasında özel bir ilişki vardır. Sanatçının hayatı, kültürü, mizacı, dünya görüşü ve sanat anlayışı eserine yansır. Türk Edebiyatının başarılı yazarı Reşat Nuri Güntekin de eserleri ile son dönem Osmanlı toplumuna ayna tutmuştur. Yazar, savaşlar yorgunu Anadolu’yu içinde bulunduğu çaresizlikten kurtarmanın yolu olarak eğitimi, öğretmenleri görmüş ve bunu romanlarındaki öğretmen karakterleri ile göstermiştir

Anadolu’ya yenilikler getiren bu öğretmenlerden biri olan Ali Şahin Efendi, Anadolu’nun geri kalmışlığının sebebi olarak gördüğü ‘dini unsurlarla’ mücadele etmek için kimsenin gitmek istemediği Sarıova kasabasına gönüllü gitmiştir. Reşat Nuri, bu mücadeleyi romanın isminde simgesel olarak da göstermiştir: “*Bir gün bütün dünyayı gölgesi altına alacak yeşil bayrağın bir gönüllüsü*” (YG/19) olarak yetişmesi için medreseye gönderilen Ali Şahin, medresede gördüğü olaylar ve insanlar karşısında hayal kırıklığına uğramış; gönüllüsü olacağı “**yeşil bayrak**” zamanla “**yeşil ama bir gece**” şekline bürünmüştür. Bu durum romanda “*din daima ordunun geçtiği yerlerde ebedi bir yeşil gece hüküm sürmüştür.*” (YG/33) şeklinde ifade edilmiştir.

Dine ait her türlü olguya olumsuz bir tutumla yaklaşılan Yeşil Gece’de incelememizin esas noktasını Osmanlının son döneminde bir Anadolu kasabasında yaşayan halkın inanç ve inanışları oluşturmuştur. Bu inanışların başında “Ruhsal Kişiliklerle” ilgili inanmalar gelmektedir. Kasaba halkının kendilerini koruduğunu düşündüğü Kelami Baba türbesine, evliya ve enbiya kerametlerine son derece bağlı olduğu ve bunlardan medet beklediği görülmektedir. Ayrıca romanda somut olarak insan yaşamının sona ermesi olan “ölüm” hadisesi ile ilgili de birçok inanış mevcuttur.

Kutsal değerlerin toplumun çeşitli kültür unsurlarını yönlendirdiği ve her toplumun inanç ve inanışlarının etkisiyle birtakım gelenek, davranış ve yaşam şekli oluşturduğu malumdur. Bu bağlamda romanda İslamiyet inancına ait bazı uygulamalardan ve halkın yüzyıllardır edindiği birikim ile ortaya çıkan inanç eksenli geleneklerden söz edilmiş; bu geleneklerin günlük yaşamada nasıl tezahür ettiği de ortaya konmuştur. Romanda bu unsurların din istismarcıları tarafından kullanıldığı ve idealist öğretmen Ali Şahin'in Sarıova halkını bunlara karşı aydınlatmaya çalıştığı vurgulanmaktadır.

Sarıova halkının dine ve dini değerlere olan bağlılığı onların yaşam tarzlarını etkilemiştir. Türbe, sarık, softa, medrese gibi ritüeller sıkça tekrarlanmaktadır. Ayrıca “*Artık kadının yüzüne bakmaktan çekinmiyor, gülüyor, bir erkek arkadaşla konuşur gibi serbest ve laubali sözler söylüyordu.*” (YG/129) gibi ifadelerle gündelik hayata yansıyan uygulamalar da göze çarpmaktadır.

İnanç ve inanışların fert, toplum ve tabii ki sosyo-kültürel yapıda derin etkileri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda incelenen Yeşil Gece romanı, hayatına geleneksel bir din anlayışı ile başlayıp uğradığı hayal kırıklıkları sonucunda dine ait bütün değerlere, inanışlara ve dolayısıyla din etrafında oluşan kültürel değerlere de eleştirel yaklaşan bir öğretmeni anlatır.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, O.(1969). “Türkiye Folklorunda Halk Hekimliği ve Özellikleri” , DTCF Dergisi, XXVI:1-9.
- BORATAV, P. N. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, P. N. (2016). 100 Soruda Türk Folkloru, BilgeSu Yayınları, Ankara.
- EMİL, B.(1984). Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası-I, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul.
- ERAYDIN, S.(1993). “Çile”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.8, s.315-316.
- GÜNAY, Ü. (2003). “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi C.1,S:15, s.7.
- GÜNTEKİN, R. N.(2013). Yeşil Gece, İnkılâp Yay., İstanbul.
- GÜRÇAY, S. (2017). “İstanbul'un İnanç ve İnanışlarına Panoramik Bir Yaklaşım” Aydın İnsan ve Toplum Dergisi Yıl 3, S:1, Haziran, s.49.
- İPŞİRLİ, M.(1993). “Cer”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C:7, s.388-389.
- KABAKLI, A.(2008). Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2008, C.III, s.795.
- KARATAŞ, A.(2013). “Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiya Türü”, Diyanet İlmî Dergi, Ankara, C.49. S:3,s.116-123.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (2006). Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, İlköğretim Halk Kültürü (6. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara.
- ÖĞÜT, S. (2001). “İstihare”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.23, s:333-334.
- ÖRNEK, S.V.(2016). Türk Halkbilimi II, BilgeSu Yayınları, Ankara.
- ÖZEL, A. (1998). “Adak” , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.1, s.337-340.
- YÜCEBAŞ, H.(1957). Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri, Yeni Matbaa, İstanbul.